

הרב יובל שרלו

דוד מלך ישראל חי וקיים

לכבודו של דוד המלך, נעים זמירות ישראל שה' עמו, שבאו זרים נמוכי קומה וחיללו את שם קודשו, בייחסם לו פריצות התנהגותית – נכתבות שורות אלה; לכבודו של ריבונו של עולם, נותן התורה, שבאו אוהביו ולא האזינו לדברו – נכתבות שורות אלו; לכבודה של התשובה המעולה מכל המידות שבעולם – נכתבו שורות אלו; לכבודם של הלומדים את דבר ה' באמת, ואינם מבקשים לקבוע לריבונו של עולם מה עליו לכתוב, כי אם נאמנים לדבריו – באו שורות אלו; לכבודם של רבנים ומלמדי תורה יראי שמים, המבקשים ללכת בדרכם של נביאי ישראל – באו שורות אלה; לכבודם של הלומדים תנ"ך בגובה הראוי – באו שורות אלו.

על שלושה אדנים עומד לימוד דמותו של דוד המלך, לא בגובה עיניים של גמדים טרוטים, ואף לא בעיניים מצועפות, כי אם בגובה העיניים שריבונו של עולם ציווה אותנו עליהם בדברי נבואתו, שדבר אחד מדבריהם לא ישוב ריקם. ראשון בהם הוא שגב דמותו של דוד המלך. דוד המלך, נעים זמירות ישראל, הוא זה שריבונו של עולם בחר בו להיות מקים שושלת המלוכה הנצחית של האומה והעמיד את דמותו כדמות המשיח המובאת בנבואות כל הנביאים; דוד המלך הוא זה שאנו מתפללים שלוש פעמים ביום להשבת מלכותו; דוד המלך הוא זה שא־לוהי ישראל זיכהו לגלות את המקום אשר יבחר ה' ולהסיר את הלוט שנפרש מעל מקום זה בספר דברים; דוד המלך הוא זה שהבוחר בתורה ובישראל גילה לו את תבנית המקדש ואת כל

* מאמר זה התפרסם בכ' בתשרי תשס"ח, באתר האינטרנט של ישיבת ההסדר 'אורות שאול' פתח תקווה (<http://www.ypt.co.il/show.asp?id=23011>). המאמר מובא כאן בשינויים קלים.

כליו, "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" (דה"א כ"ח, יט); דוד המלך הוא זה שישב בראש הסנהדרין, ומי שריבונו של עולם גלגל על ידו את הקביעה כי מלכי בית דוד דנים ודנים אותם – נשיל נעלינו מעל רגלינו קודם שאנו באים לעסוק בדמותו וללמוד את קורות ימיו מדברי הנביאים. בלא חרדת קודש זאת אל לו לאדם לבוא בשערי לימוד דברי הנבואה והבנת המעשים המתוארים בהם. טבילה רוחנית במעין הטהרה מתחייבת קודם לימוד דמותו ודברי הנביאים כולם. שני בהם הוא החטא האיום והנורא שאליו נפל דוד המלך. לא סטייה מוסרית קלה ולא חוט השערה, לא הקדמה בלבד של קשר שאמור להיות בינו לבין בת-שבע ולא אי-שמירה של הלכות שליח לדבר עברה, כי אם מעשה העוול החמור ביותר היכול להיעשות על ידי מלך ישראל, מעשה שעליו נאמרו דברי נבואה חמורים ביותר פעם אחר פעם. משל כבשת הרש מלמד, כי במוקד החטא לא עמד מעשה העריות (שכן העשיר לא חטא עם הכבשה), ואף לא שפיכות דמים (שכן העשיר לא הרג את העני). הכתוב מדגיש את מעשה הנבלה של העשיר בלקחו את כבשת הרש של שכנו. כמוהו דוד – בשעה שהוא יושב בירושלים וצבאו חונה בשדה, ולוחמיו הנאמנים אינם באים אל ביתם כי ארון ברית ה' בשדה הקרב, לוקח המלך את אשתו של לוחמו הנאמן ובא עליה. בעיה של עריות אמנם אין כאן (ועל זה נאמר כי לא חטא דוד שכן גט כריתות ניתן לבת-שבע קודם היציאה למלחמה), אולם אף אם ביאה זו כשרה היא בדיני אבן העזר, מעשה נבלה היא בהלכות מלכים ומוסר. אין הנבואה מתפעלת כלל וכלל מהעובדה כי במישור ההלכתי הצרוף מותרת בת-שבע לדוד. היא מלמדת אותנו, כי מעשה נבלה וביזוי דבר ה' יכול להיעשות גם אם הוא עומד בכל הקריטריונים של השולחן ערוך. הכתוב מבקש ללמד אותנו גם את עצמתם המשחיתה של השלטון ושל הכוח; את המדרון החלקלק שמלך יכול להידרדר בו; את העברה גוררת העברה – מלקיחת בת-שבע ועד לקיחת חיי אוריה; את דבר ה' שבפי נביאיו, שאינו מצמצם את התביעה שריבונו של עולם תובע מנושאי שמו

לשורות ההלכה בלבד, כי אם מעמיד במרכז גם את המוסר והצדק, היושר והנאמנות. אין ריבוננו של עולם מניח לעוול מוסרי להתכסות תחת גדלותו הענקית של אדם – היש דבר מה משמעותי יותר בדברי הנביאים מזה? והלא הנביאים שבו על עיקרון זה פעמים אין ספור, עד שקשה להכחישו.

המתעלם מכך לא די לו שאין הוא לומד את דבר ה' כראוי, והוא סוטה מן הדרך של רובם המוחלט של התנאים, האמוראים והראשונים ומייסד בית מדרש לעצמו בתורה שאין לה בית אב, עוד הוא מחמיץ את אחד משני המסרים העיקריים של סיפור זה. במקום ללמוד להיזהר מעוולות מוסריות הנעשות על ידי גדולי הצדיקים, במקום ללמוד על עצמתם המשחיתה של כוח ושלטון, במקום ללמוד על דבר ה' שאינו נושא פנים ולא כחוט השערה כי אם כעבות העגלה, הוא ממעט בחומרת החטא וחולק בכך על נביאי ה', ועל ידי כך אינו מפנים את הנקיות המוחלטת של הרעיון המוסרי. הוא אינו מורה לתלמידיו כי אמת המידה של הצדק והמשפט היא אמת המידה שבה בוחן ריבוננו של עולם את האדם הגדול בענקים ואת הדל במעשים, וזו צריכה להיות ההנחיה הבלעדית של הליכה בדרכי ה' ושל דבקות בו.

דרך ה' לעשות צדקה ומשפט – זהו יסודם של ישראל מימי אברהם אבינו, שהיה מרכבה לשכינה ונשא את דבר ה' במלואו. הרמב"ם שב ומדגיש את היותם של ישראל ביישנים, רחמנים ועושי צדק פעם אחר פעם בכמה מן ההלכות היסודיות ביותר. אין ריבוננו של עולם מניח לעוול מוסרי הנעשה על ידי גדולי צדיקיו, ואין הוא מרדד או משטח את החומרה שבו. ראויים אנו שמידת האמת והמוסר תהיה נר לרגלינו, ושלא נטיל דופי בה בשמרנו כביכול בדרך זו על גדולת אנשי האומה. כך אנו לומדים את דבר ה'!

את הערצת גדולתם של צדיקים ואת ההימשכות למעלה מכוח זיכרון מעשיהם אנו יונקים מן היסוד השלישי. יסוד זה, שאותו העמידו חז"ל בראש דבריהם בפרשת דוד המלך, והוא המתאים יותר

מכול לפשוטו של מקרא, הוא התשובה הנאדרה מכול. חטא גדול
 אנו חוטאים בהעמידנו את הדמות המקראית האידאלית על הצדיק
 הגמור. חז"ל עצמם אמרו כי ארבעה מתו בעטיו של נחש, ולא
 העמידו את דמותם של גדולי המקרא כדרך הנוצרים. כתבי הקודש
 כולם מלמדים אותנו, כי התכונה העיקרית של עובדי ה' ושל
 הקרובים אליו היא היכולת לשוב בתשובה. הדמות הנערצת במקרא
 היא דמותו של בעל התשובה העילאי. ייחודו של דוד המלך אינו
 אפוא בכך שלא חטא חטא איום ונורא, כי אם בכך ששב – ונאם
 הגבר הקם על" (שמ"ב כ"ג, א) – "שהקים עולה של תשובה"
 (עבודה זרה ה ע"א) – ולימד כי ניתן לתקן אפילו את הגרוע
 שבחטאי המלוכה. זהו המסר העיקרי השני העולה מפרשת דוד ובת-
 שבע – אין תהום שאליה ניתן ליפול ולא לקום ממנה, בתשובה
 ארוכה ומפותלת, בקבלת ייסורים באהבה ובניקיון כפיים בהמשך
 דרכו, כפי שבא לידי ביטוי במעשה השונמית. העובדה כי דווקא
 מפרי בטנה של בת-שבע הוקם זרע לדוד על ידי שלמה, היא
 המלמדת כי הלומד כאילו חטאו של דוד כחוט השערה הוא אינו
 מקשיב לעיקר מסירה זו, ועל כן אין הוא לומד את כוחה העצום של
 התשובה. זהו המסר שאנו חייבים לשמוע וללמד את תלמידינו –
 כוחה של התשובה המאפשרת עלייה מחדש גם כאשר מדובר
 במצולות ים.

לא רק שאלת לימוד דברי נביאי ה' באמת עומדת כאן לדיון,
 ולא שאלת הלגיטימציה של בתי מדרשות, או ההאשמה החמורה
 והנוראה מכול – שהם מלמדים את דבריהם בשל כסף שהם מקבלים.
 שאלת החינוך לדבר ה' ולהקשבה לדברי נביאי עומדת כאן במוקד,
 וזאת בשני רבדים:

הראשון שבהם הוא ההאזנה לדבר ה' ללא עמדות קדומות. זה שאינו
 לומד את דבר ה' כפי שהוא, כי אם קובע כיצד עליו להיראות, חובר
 במידה מסוימת לחלק מאנשי האקדמיה (ויש להפריד בין הגרועים
 שבהם למעולים שבהם, שהאירו את עינינו בעניינים שונים בתורת

ה'), המפעילים עמדה שיפוטית ביחס לדברי הנבואה וקובעים כי מה שכתוב אינו אמת. זו אינה עמדה חינוכית ותורנית המביאה לשמיעה בקול ה'. היא גם מרחיקה רבים, המבינים מדרך זו כי מותר לעוות ולהסתיר, ובלבד שגדלות הצדיק לא תיפגע – היכן נאמר כלל זה? האם זו דרכה של תורה? מעבר לכך, העיקרון החינוכי המצטייר בעיני תלמידים הלומדים בדרך זו, כאילו כבוד צדיקים גדול מכבודה של האמת ומכבודה של ההתנהגות המוסרית, הוא פגם אמוני, רוחני ומוסרי שקשה להעריך את חומרתו בעיני ה'.

שני שבהם הוא העובדה, שאנו סוגרים דרכי תשובה בפני תלמידינו וגורמים להם להתרחק מכוחו המרומם של התיקון. דומים הדברים לספרי הביוגרפיה על גדולי הצדיקים והרבנים היוצאים בדור האחרון. לספרים אלה אין משמעות של ממש ללימוד דרכי ה' ועבודתו (וחלק מהם הוא אף חינוך קלוקל לשקר ולעיוות דין), כיוון שהקוראים אותם מבינים כי אין בינם ובין גדולי ישראל דבר, ורק מי שהוא ללא פגם רצוי בעיני ה', ואילו לנו – הנופלים לא אחת בחטאינו – אין מקום בעולמו של הקב"ה. איננו זוכים לקרוא על לבטיהם או על חולשותיהם של גדולי ישראל, לא על נפילותיהם ולא על קימתם ותשובתם, ובשל כך אין ספרים אלו מעוררים ליראת שמים של ממש כי אם להערצה של דבר מה המצוי מחוץ ללומדים, והם מביאים לחוסר רלוונטיות מוחלט של מעשיהם של אותם צדיקים. המבקש לעודד את תלמידיו להתפלל ולוואי ויגיעו מעשי למעשי אבותיי ולגרום בכך לעילוי יראת שמים, ייטיב לעשות אם ילמד דברים כפי שהם ויעודד בכל עת לתשובה מלאה ולתיקון, דרך הנפילות שנפלו בהם גדולי האומה וקמו – "שבע יפול צדיק וקם" (משלי כ"ד, טז), ובכך יעמיד את עטרת התפארת של אורה של תשובה, שהיא היסוד לכל התיקונים כולם.